

prozatím datován. První vyobrazení budovy barvírny je na mapě stabilního katastru z roku 1825. Její provoz patrně zanikl v roce 1906, kdy se její majitel vzdal živnostenského oprávnění (Smutný 2012, 417–418).

Relikty barvírny byly zachyceny v úseku teplovodu, který byl proveden v zeleném pásu mezi ulicemi Dornych a trasou Ponávky (Svrateckého náhonu; obr. 21). V západní části výkopu se nacházela patrně první budova a ve východní části budova druhá, tak jak je situace vyobrazena na indikační skice z roku 1876. Obě části byly zřejmě po zbourání barvírny na počátku 20. století zasypány, dochovalo se tedy jen podzemní technologické zařízení a zřejmě i část přízemí, kde byly umístěny bloky pro usazení barvířských kotlů (podrobněji Antal, Zbranek 2019).

Obr. 21. Brno, Čechyňská, Dornych, Zvonařka. Pohled na plochu výzkumu od jihu. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 21. Brno, Straßen Čechyňská, Dornych und Zvonařka. Blick auf die Grabungsfläche von Süden. Foto Archaia Brno z. ú.

Literatura

Antal, R., Zbranek, R. 2019: Springerova barvírna v Brně.

Archaeologia technica 30, 56–65.

Kuča, K. 2000: Brno. Vývoj města, předměstí a připojených vesnic.

Praha, Brno: Baset.

Smutný, B. 2012: Brněňští podnikatelé a jejich podniky 1764–1948.

Encyklopedie podnikatelů a jejich rodin. Brno: Archiv města Brna.

Vyskočil, A. 2014: Zmizelá Morava. Brno, III. díl, Průmyslové město.

Praha, Litomyšl: Paseka.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Trnítá, Bez. Brno-město), Straßen Čechyňská, Dornych und Zvonařka, Parz. Nr. 711. Neuzeit. Vorstadt, Fabrik. Rettungsgrabung.

Der Graben für die Fernwärmeleitung überschneidet ein ehemaliges Färbereigelände, das in der Mitte des 19. Jahrhunderts der Familie Soxhlet und danach Wilhelm Springer gehörte. Die Färberei ist erstmals 1825 belegt und bestand wahrscheinlich bis zum Anfang des 20. Jahrhunderts. Direkt unter der heutigen Oberfläche gelang es, zwei Fabrikgebäude der Färberei Springer mit mindestens zwei Bauphasen zu dokumentieren. Es wurden Heizungsanlagen und Blöcke erfasst, in denen die Färbereibottiche eingesetzt waren.

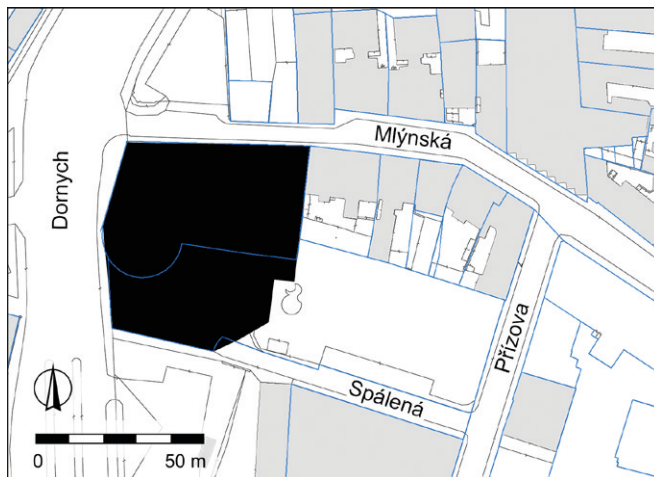
Róbert Antal, Hynek Zbranek

Brno (k. ú. Trnítá, okr. Brno-město)

Ulice Dornych, Mlýnská, Spálená ulice, parc. č. 1060/1, 1148.

Raný středověk, středověk, novověk. Předměstí. Záchranný výzkum.

V souvislosti s přípravou výstavby kongresového hotelu Clarrion byl v měsících lednu až prosinci roku 2019 na ulici Dornych prováděn předstihový záchranný archeologický výzkum (obr. 22 a 23). Výzkum bude pokračovat i po zahájení stavebních prací v roce 2020, proto bude o jeho výsledcích referováno později. Kromě intenzivního pravěkého osídlení (neolit, eneolit, doba bronzová, starší a mladší doba železná) byly v celé ploše výzkumu dokumentovány raně středověké sídlištní aktivity z 8.–12. století. Na raně středověké předlokační osídlení pravděpodobně od poloviny 13. století kontinuálně navazovala zástavba pozdější první předměstské čtvrti (*primum quartale extra civitatem*), reprezentovaná pozůstatky nezděné nadzemní zástavby sloupové a snad i roubené konstrukce, suterény dřevohliněných domů, odpadními jámami, studnami atd. Specifickým fenoménem výzkumu jsou doklady zděných i nezděných sušáren, které lze vzhledem k poloze zkoumané plochy v místech někdejší Sladovnické čtvrti považovat za sušárny sladu. Celkem bylo zachyceno sedm celých nebo fragmentárně dochovaných pecí různé konstrukce, fungujících postupně v průběhu vrcholného a pozdního středověku. Peci byly nepochybně součástí stavebních komplexů předměstských sladoven, z nichž se nejspíše podaří po

Obr. 22. Brno, ulice Dornych, Mlýnská, Spálená. Vyznačení plochy výzkumu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 22. Brno, Straßen Dornych, Mlýnská und Spálená. Lage der Grabungsfläche. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Obr. 23. Brno, ulice Dornych, Mlýnská, Spálená. Pohled na zkoumanou plochu od východu. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 23. Brno, Straßen Dornych, Mlýnská und Spálená. Ansicht der Grabungsfläche von Osten. Foto Archaia Brno z. ú.

zpracování výzkumu rekonstruovat alespoň některé části. V západní části zkoumané plochy byla zachycena přibližně severojižně orientovaná středověká komunikace, sloužící svému účelu od 13. do 1. poloviny 17. století. Osídlení zkoumaného prostoru zaniká asi v souvislosti s dvojnásobným obléháním Brna švédskou armádou v letech 1643 a 1645. Zda byla ve 2. polovině 17. století předměstská zástavba obnovena, není zcela jisté, nicméně ikonografické prameny 2. poloviny 18. století dokládají na dotčeném území pouze parkově upravené zahrady. Teprve na přelomu 18. a 19. století se sem opět vrací předměstská zástavba, reprezentovaná dvěma domy orientovanými do ulice Dornych.

Literatura

Neuvedeno.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Trnitá, Bez. Brno-město), Straßen Dornych, Mlýnská und Spálená, Parz. Nr. 1060/1, 1148. Frühmittelalter, Mittelalter, Neuzeit. Vorstadt. Rettungsgrabung.

Wegen der geplanten Errichtung eines Hotels wurde in der Dornych-Straße während des gesamten Jahres 2019 eine archäologische Rettungsgrabung durchgeführt, die im Jahre 2020 fortgesetzt wird. Außer Überresten einer intensiven vorgeschichtlichen Besiedlung (Neolithikum, Äneolithikum, Bronzezeit, ältere und jüngere Eisenzeit) kamen auf der gesamten Ausgrabungsfläche Befunde frühmittelalterlicher Siedlungsaktivitäten des 8.-12. Jahrhunderts zum Vorschein. Auf die frühmittelalterliche Besiedlung folgte wahrscheinlich kontinuierlich die Bebauung des späteren I. Vorstadtviertels. Sie bestand aus Überresten ebenerdiger Pfosten- und vielleicht auch Blockbauten, Kellern von Holz-Lehm-Häusern, Abfallgruben, Brunnen usw. Besonders zu nennen sind Überreste von gemauerten und ungemauerten Trockenanlagen, die man wegen ihrer Lage im Raum des ehemaligen Mälzerviertels für Malztrockeneinrichtungen halten darf. Insgesamt wurden sieben ganze oder fragmentarisch erhaltene Öfen unterschiedlicher Konstruktion freigelegt, die mehrphasig während des Hoch- und Spätmittelalters in Betrieb waren. Sie waren zweifellos ein Bestandteil der vorstädtischen Mälzereien. Im westlichen Teil der Ausgrabungsfläche wurde ein in Richtung Nord-Süd verlaufender mittelalterlicher Weg entdeckt, der seinen Zweck vom 13. bis zur 1. Hälfte des 17. Jahrhunderts erfüllte. Die Besiedlung ging wohl im Zusammenhang mit der Belagerung der Stadt durch die Schweden in den Jahren 1643 und 1645 zugrunde. Ob sie dann wieder erneuert wurde, ist ungewiss, ikonografische Quellen der 2. Hälfte des 18. Jahrhunderts belegen nur Ziergärten. Erst an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert standen an der Dornycher Straßenflur wieder zwei Häuser.

Václav Kolařík, Michala Přibyllová

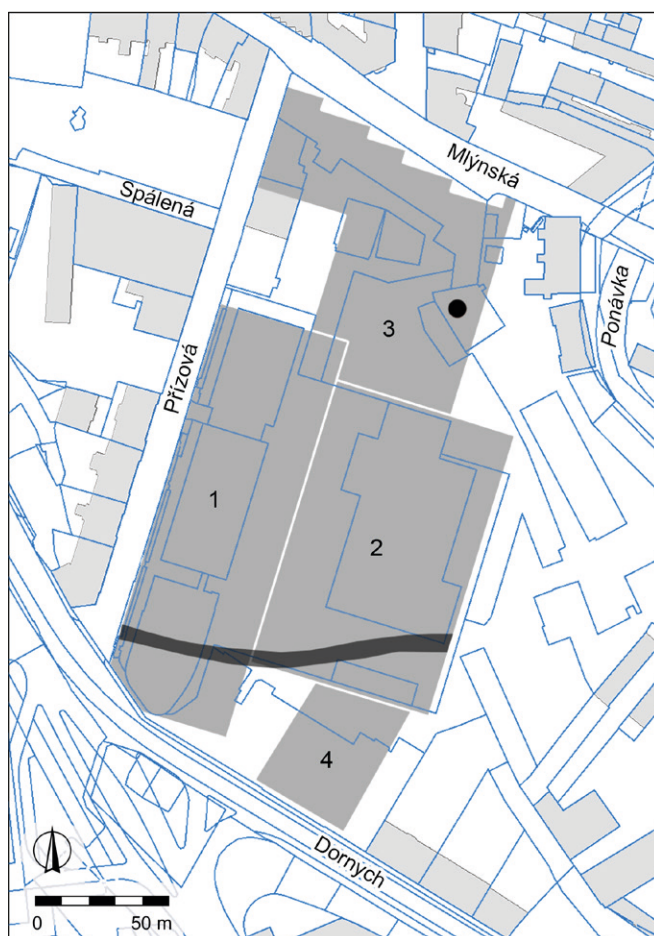
Brno (k. ú. Trnitá, okr. Brno-město)
Ulice Dornych a Přízová, areál bývalé textilní továrny Vlněna.
 Novověk. Industriální archeologie. Záchraný výzkum.

V roce 2019 proběhly v areálu bývalé Vlněny ve dvou etapách záchrané archeologické výzkumy (ZAV). Na počátku roku byly dokončeny práce 3. etapy, která započala na jaře roku 2018, a na podzim byla relizována 4. etapa ZAV (obr. 24).

Na počátku roku 2019 byly nedaleko Mlýnské ulice zachyceny pozůstatky barvírny z 19. století. Postupně byly odkryty patrně tři provozy, které sloužily pro barvírenskou činnost v areálu. Označeny byly jako provoz č. 1–3 (obr. 25).

Z dostupných informací víme, že areál barvíren koupil k roku 1872 M. E. Schwarz současně s První brněnskou strojárnou, a.s., (původně Bracegirdle a syn) a provoz barvíren rozšiřuje. V areálu se měla poté nacházet vlnářská barevna, barevna přaden a barevna kusů (Smutný 2012, 396). Následně se barvírna stává součástí Akciové společnosti pro vlnářský průmysl v Brně (Ryšková, Mertová 2014, 69). Nejstarší vyobrazení barvírny na mapě je patrně na indikační skice z roku 1825. Vlastní barvírenský provoz se nacházel v prostoru mezi Bochnerovým palácem a mlýnem, navazoval na jihovýchodní roh bývalé Biegmannovy textilky.

Provoz č. 1 byl nejlépe dochovaný; představuje nejstarší fázi barvírny (obr. 26). Nacházel se v severní části areálu, na opačné straně byla zjištěna kamenná studna. Ta sloužila patrně k zásobování provozu vodou. Podařilo se odkrýt centrální kruhovou místnost s pěti topeništi a bloky pro usazení kotlů. Šlo o čtyři obdélné a jeden kruhový blok, vyzděny byly z cihel. Do centrální části se vstupovalo po dvou cihlovými schody. Byly orientovány směrem ke studni, zde byla nejspíše podlaha, ta se však nedochovala. Kruhová centrální místnost sloužila k obsluze topenišť. Obdélné bloky obklopoval ze zadu půlkruhový věnec, na kterém pravděpodobně v nadzemní části stály kotle s barvenou látkou. Ve dvou případech se dokumentovaly dvě fáze bloků. V mladší fázi se vnitřní vytápěcí prostor jednoho z nich zmenšil, ve druhém případě nikoliv. Poslední topeniště a blok byly tak porušeny, že jejich eventuelní proměny nebylo možno posoudit. Vlastní studna byla vyskládaná

Obr. 24. Brno, ulice Dornych/Přízová, areál zaniklé továrny Vlněna. Přehled etap záchraného archeologického výzkumu. Tečkou označeno umístění areálu barvíren v rámci 3. etapy. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Fig. 24. Brno, Dornych and Přízová Streets. The area of the defunct factory Vlněna. Overview of the stages of rescue archaeological research. The dot indicates the location of the dyehouse within the 3rd stage of the excavation. Created by Archaia Brno z. ú.